

P E N
N O R W A Y

Her yoruma cezai yaptırım!
**Gazetecilere yeni engel:
“Dezenformasyon yasası”**

Yayınlanma Tarihi: Mart 2025

Her yoruma cezai yaptırım!

Gazetecilere yeni engel: “Dezenformasyon yasası”

Medyada ilk olarak “sansür yasası” diye haberleştirilen, sıklıkla dezenformasyon yasası diye kısaltılan düzenleme, yani Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) 217/A. maddesindeki “halka yanıltıcı bilgiyi alenen yayma” suçu, 13.10.2022 tarih ve 7418 sayılı Kanun’un 29. maddesi ile yasalaştı.

Yasayla, gazetecilerin ve aslında sosyal medya kullanıcıları dahil kamuya açık söz söyleyen herkesin, kurduğu her cümleyle cezai yaptırımla karşı karşıya gelmesinin önü açıldı.

İktidarın sesi Anadolu Ajansı, dezenformasyonun anlamıyla ilgili iki yıl önce yaptığı haberinde, kavramın olası sonuçlarını şöyle açıklıyordu: “Dezenformasyon, çarpıtılmış ve yanlış bilgi ile kamuoyu oluşturmak ya da kaosa yol açmak için sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Dezenformasyon faaliyetleri, belirli kişi ve gruplar aracılığıyla küçük bilgi kırıntılarının topluma yayılmasıyla başlar ve infiale neden olacak şekilde büyüyebilir. Sosyal medya kullanıcıları tarafından sehven ya da kasten büyütülen teyit edilmemiş bilgiler, kitleleri hızla manipüle eder ve karmaşanın daha büyük boyutlara taşınmasına yol açar.”

Bu tür haberlerle ve hükümetin “dezenformasyon ve yalan haberle mücadele” iddiasıyla gündeme gelen yasayla ilgili açıklama yapan AKP Grup Başkanvekili Mahir Ünal, düzenlemenin “sansür” niteliği taşımadığını söylemişti:

“Yasayla, gazetecilerin ve aslında sosyal medya kullanıcıları dahil kamuya açık söz söyleyen herkesin, kurduğu her cümleyle cezai yaptırımla karşı karşıya gelmesinin önü açıldı.”

“TCK 218 açıktır. Haber verme sınırlarını aşmayan ve eleştirici amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz. Nokta... Dezenformasyon tek başına hakaret değildir. Dezenformasyon tek başına gerçekdışı bir bilgiyi yaymak değildir. Dezenformasyon bunların toplamını koordineli bir şekilde ortak bir amaca dönük belli bir süre içerisinde yayma işidir. Bir bilgi ya da haberin yanıltıcı olduğuna yargı karar verecek. ...Doların 40 lira olacağını söyleyen bir kişi, deprem tahminlerini paylaşan bilim adamı bu suç kapsamına girmez. Kanunu okuduğunuzda bunu net bir şekilde görürsünüz.”

“ Ünal’ın verdiği dolar örneği manidar çünkü araştırmacı-yazar Erol Mütercimler’in 2016 yılında katıldığı bir televizyon programında ABD Doları kuruyla ilgili yaptığı tahmin (10 lira olacağını söylemişti) nedeniyle yargılandığı dava sonuçlandığında dolar 19 liraydı. Mütercimler, bu tür tahminler nedeniyle yargılanan tek kişi de değildi.”

Ünal’ın verdiği dolar örneği manidar çünkü araştırmacı-yazar Erol Mütercimler’in 2016 yılında katıldığı bir televizyon programında ABD Doları kuruyla ilgili yaptığı tahmin (10 lira olacağını söylemişti) nedeniyle yargılandığı dava sonuçlandığında dolar 19 liraydı. Mütercimler, bu tür tahminler nedeniyle yargılanan tek kişi de değildi.

Kısacası bu düzenlemenin uygulaması Mahir Ünal’ın açıklamasındaki gibi olmadı. Gazetecilerin yanı sıra birçok sosyal medya kullanıcısı bu suçlama nedeniyle hakim karşısına çıktı.

33 kişi tutuklandı, 12 kişi ceza aldı

3 yıla kadar hapis öngören düzenlemeyle ilgili Adalet Bakanlığı istatistiklerini, geçen yılın Kasım ayında AKP Milletvekili ve Adalet Komisyonu üyesi Nurettin Alan paylaştı.

TBMM tutanaklarına yansıyan ve MLSA’nın haberleştirdiği bu verilere göre yasanın uygulandığı 18 Ekim 2022 ile 10 Ekim 2024 tarihleri arasındaki iki yıllık sürede 4 bin 590 kişi hakkında “Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma” suçlamasıyla soruşturma açıldı.

Bu suçlamadan dolayı 2022 yılında açılan 139 soruşturma dosyasında 216 kişi, 2023 yılında açılan 2 bin 381 soruşturma dosyasında 2 bin 515 kişi, 10 Ekim 2024 tarihi itibarıyla açılan 1 bin 668 dosyasında ise 1 bin 859 kişi şüpheli olarak yer aldı.

Bu verilere göre, 2023 yılında 223 soruşturma dosyası, 2024 yılında ise 161 soruşturma dosyası davaya dönüştü. 2023 yılında açılan davaların 5’inde mahkumiyet, 72’sinde beraat kararı verilirken, 15 tanesinde Hükmün Açıklanmasının Geriye Bırakılması (HAGB) kararı verildi. 2024 yılında açılan 7 dava mahkumiyet, 77 dava da beraat ile sonuçlanırken, 16’sında HAGB kararı verildi.

Yasa nedeniyle 2022’de 3 kişi, 2023’te 24 kişi ve 2024’te 6 kişi olmak üzere toplam 33 kişi tutuklandı. Ancak kaç kişinin gözaltına alındığıyla ilgili herhangi bir veri açıklanmadı.

56 gazeteci ve yazara 66 soruşturma

MLSA verilerine göre yaptıkları haber, yorum ve sosyal medya paylaşımları gerekçe gösterilerek en az 56 gazeteci ve yazar ile internet sitesi yöneticisi, sayfa sahibi hakkında Türk Ceza Kanunu’nun 217/A maddesinde düzenlenen “Halkı yanıltıcı bilgiye alenen yayma” suçunu işledikleri iddiasıyla 66 farklı soruşturma açıldı.

Gazeteciler Ahmet Kanbal hakkında 4, İsmail Arı ve Gökhan Özbek hakkında 3’er, Medine Mamedoğlu, Oktay Candemir, Fırat Bulut, Dinçer Gökçe ve Zübeyde Sarı hakkında ise 2’şer soruşturma açıldı.

Yedi gazeteci tutuklandı

Gazeteci Mehmet Güleş, Fırat Bulut, Serdar Akinan, İlknur Bilir, Dinçer Gökçe (2 defa), Cengiz Erдің, Sinan Aygöl, Ali İmat, İbrahim İmat, Nilay Can, Gökhan Özbek, Furkan Karabay ve Tolga Şardan bu suçlama kapsamında gözaltına alındı. Sinan Aygöl, Ali İmat, İbrahim İmat ve Tolga Şardan tutuklandı.

Bu suçlama özellikle 6 Şubat 2024 depremleri, Elazığ iliç'teki maden kazası ve seçim haberleri yapan gazetecilerin yargılamalarında kullanıldı.

Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın (TGS) verilerine göre, Ekim 2022- Nisan 2024 arasında 40 gazeteciye bu suçlamayla toplam 46 soruşturma açıldı, 10 gazeteci gözaltına alındı, dört gazeteci tutuklandı. Soruşturmalar neticesinde 14 dava açıldı, beş davada beraat kararı verildi. Bir dava ise 10 ay hapis cezasıyla sonuçlandı. Sekiz davada ise yargılama devam ediyor. (Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) raporunda, halihazırda 13 gazeteci ve medya çalışanının farklı suçlamalarla cezaevinde olduğu bilgisi yer alıyor. Yüzlerce gazeteci de halihazırda yargılanıyor.)

Her konuda soruşturma ve dava

Suçla ilişkin düzenlemenin ve suçun unsurlarının muğlaklığı nedeniyle yazılan her haber, yargılama konusu olabiliyor.

Örneğin, Halktv.com.tr Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Dinçer Gökçe ve Gazete Pencere Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Nilay Can, "Yenidoğan çetesini çökerten savcıya el çektirildiği" haberleri üzerine başlatılan soruşturma kapsamında "yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" suçlamasıyla gözaltına alındı. Aynı soruşturma kapsamında 23 haber sitesi ile 13 sosyal medya hesabı incelenmişti. İki gazeteci adli kontrol uygulamasıyla serbest bırakıldı.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, Aralık 2024'te gazeteci Özlem Gürses hakkında, YouTube kanalında yayınladığı videoda TSK ile ilgili sözleri nedeniyle "halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" şüphesiyle resen soruşturma başlattı. Gözaltına alınan Gürses, 21 Aralık'ta konutu terk etmeme ve yurtdışına çıkış yasağı adli kontrol şartlarıyla serbest bırakıldı. Gürses adli kontrolün kaldırıldığı 12 Şubat'a dek TV programını evinden sundu.

Başka bir soruşturma da gazeteci Furkan Karabay hakkında, yerine kayyum atanan Esenyurt Belediye Başkanı Ahmet Özer hakkındaki soruşturma sürecine dair haber ve sosyal medya paylaşımlarını gerekçe gösterilerek açıldı. Soruşturma kapsamında 8 Kasım 2024'te gözaltına alınan Karabay, 9 Kasım'da tutuklandı, 9 gün cezaevinde kaldı.

Gazeteci Ruşen Takva hakkında da, Türkiye'nin Suriye'deki Kürtlere yönelik politikasına dair 3 Aralık 2024'te yaptığı bir paylaşım nedeniyle Van Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından "yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" şüphesiyle soruşturma açıldı.

Gazeteciler Cihan Bilgin ve Nazım Daştan'ın Suriye'de öldürölmesine dair haber ve sosyal medya paylaşımları gerekçesiyle, T24 haber sitesi ve Gerçek Gündem Genel Yayın Yönetmeni gazeteci Seyhan

“Yasa nedeniyle 2022'de 3 kişi, 2023'te 24 kişi ve 2024'te 6 kişi olmak üzere toplam 33 kişi tutuklandı. Ancak kaç kişinin gözaltına alındığıyla ilgili herhangi bir veri açıklanmadı.”

Avşar hakkında 21 Aralık 2024'te, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Terör Suçları Soruşturma Bürosu tarafından "örgüt propagandası yapmak" ve "yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" şüphesiyle soruşturma başlatıldı.

Yani gazeteciler, çok farklı haber ve değerlendirmeleri sebebiyle soruşturmalara ve bazen de gözaltı ve tutuklamalara maruz kaldı. Üstelik haberlerin doğru bilgiye dayanması ve buna dair belgelerin mahkemelere sunulması da yargı sürecini durdurmuyor.

Anayasa Mahkemesinden ret

Yasaya yapılan kanuni itirazlar ise Yüksek Mahkeme'den döndü.

“AYM'nin gerekçeli kararında, düzenlemenin kanunilik şartını taşıdığı, suçun maddi ve manevi unsurlarının, suça ilişkin yaptırımın niteliğinin ve miktarının, suçun nitelikli hâllerinin kuralda herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak düzenlendiği, bu nedenle kuralın belirsiz ve öngörülmez olmadığı ileri sürüldü.

Yasanın iptali için başvurulmuş Anayasa Mahkemesi, "bilginin yayılma hızının günümüzde teknolojik gelişmelerle oldukça arttığına" dikkati çektiği kararında, "gerçeğe aykırı bilgilerin doğruların yerini almasının, bireylerde özgün kanaat oluşumunu olumsuz yönde etkilediğini" ifade etti.

8 Kasım 2023'teki oturumunda, 5'e karşı 7 üyenin oyuyla yasa maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığını belirterek iptal talebini reddeden AYM'nin gerekçeli kararında, düzenlemenin kanunilik şartını taşıdığı, suçun maddi ve manevi unsurlarının, suça ilişkin yaptırımın niteliğinin ve miktarının, suçun nitelikli hâllerinin kuralda herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak düzenlendiği, bu nedenle kuralın belirsiz ve öngörülmez olmadığı ileri sürüldü.

Dolayısıyla yasanın muğlak içeriğinin yargıya çok geniş bir takdir yetkisi verdiği ve ifade ile basın özgürlüğüne aykırı olduğu şeklindeki itirazlar yüksek mahkemede karşılığını bulmadı.

"Yeni sopa": Etki Ajanlığı Yasası

Bu yasa çerçevesinde gazetecilere yönelik soruşturma ve davalar devam ederken henüz yasalaşmamış olan "etki ajanlığı" düzenlemesi gerekçe gösterilerek menajer Ayşe Barım'ın tutuklanmış olması ise yargıda başka bir eşiğin daha aşıldığını gösteriyor.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin şu anda sadece komisyonda kabul edilmiş olan "etki ajanlığı" suçlamasına dair değerlendirmesi de durumun vahametini gözler önüne seriyor: "Bu madde ile neyin ve kimin cezalandırılacağı asla belirlenemeyecektir. Toplumda infial yaratan, şok eden, rahatsız eden bilgi ve düşüncelerin susturulması bu yolla da mümkün olabilecektir. Düzenlemenin ne olduğu, neyi cezalandırdığı belli değildir. Açık ve anlaşılır değildir. Düzenleme basın ve düşünceyi ifade özgürlüğünü zedeleyecektir, gazeteciler açısından yeni bir sopa olarak kullanılabilir."